

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БУРЯКІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Л.В. Смолій, Уманський державний аграрний університет

Анотація. В статті охарактеризовано стан та пріоритетні напрями інноваційної діяльності у буряківництві. Окреслено основні джерела інвестиційного забезпечення розробки і впровадження інновацій та визначено причини обмеженого залучення приватного капіталу в дану сферу. Запропоновано заходи, що сприятимуть активізації інвестування розвитку буряківництва на інноваційній основі.

Ключові слова: інновації, джерела інвестицій, буряківництво, напрями інвестування, інтеграційні зв'язки.

I. Вступ. Вирішення стратегічної проблеми економіки України – підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору в нових економічних умовах, які передбачають налагодження тісних міждержавних взаємозв'язків на світовому ринку, можливе лише на основі прискорення переходу галузі на інноваційну модель розвитку. Такий напрямок забезпечить можливість інтеграції країни у висококонкурентне середовище та гарантуватиме підвищення рівня її економічної безпеки.

Наразі все більшої актуальності набуває питання подальшого розвитку на інноваційній основі буряківництва як складової одного з основних секторів продовольчого ринку України – цукробурякового під комплексу, що зумовлює необхідність у нарощуванні обсягів інвестиційних ресурсів, поліпшення структури джерел інвестування та оптимізації рівня інвестиційного забезпечення галузі. Виробництво цукрових буряків на інноваційній основі має значний потенціал для отримання статусу перспективного напрямку здійснення інвестицій, що зумовлюється необхідністю забезпечення технологічних потреб

та формування експортного потенціалу переробних підприємств з виготовлення одного з найважливіших продуктів харчування – цукру.

З огляду на це, виникає необхідність у дослідженні тенденцій інвестування інноваційної діяльності у буряківництві, вивченні джерел та можливостей її фінансування та обґрунтуванні основних напрямків інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку галузі, спираючись на дослідження провідних економістів: П. Саблука, М. Коденської, М. Кісіля, О. Крисального, В. Гейця, Ю. Бажала, П. Бубенка, В. Гриньової, О. Ястремської, А. Гальчинського та ін.

II. Постановка завдання. Метою статті є оцінка сучасного стану інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності у буряківництві та визначення шляхів найбільш ефективної реалізації інноваційної стратегії підприємств, що спеціалізуються на вирощуванні цукрових буряків.

III. Результати. Складний фінансовий стан більшості підприємств цукробурякової галузі стоїть на перешкоді активізації процесів запровадження інновацій у виробництво, оскільки це потребує залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів. За останні роки лише 0,1-0,2% від загальної кількості підприємств аграрного сектору здійснювали технологічні інвестиції, причому не отримали належного розвитку такі прогресивні види інноваційної активності, як дослідження та розробка, купівля високотехнологічних машин і устаткування, нових агротехнологій, придбання прав на ліцензії і патенти.

Результати вивчення зарубіжного досвіду активізації інвестування інноваційної діяльності у буряківництві засвідчують, що значення інноваційного чинника в галузі постійно зростає. Так, у Великобританії, де сільськогосподарські товаровиробники забезпечують найвищий рівень ефективності бурякоцукрової галузі, високих результатів досягнуто завдяки поширенню та стимулюванню науково-дослідних робіт, що виконуються Фондом наукових досліджень місцевого вирощування цукрових буряків (SBREC) [1]. Метою заснування даного фонду є проведення наукових досліджень для удосконалення технологій вирощування цукрових буряків без

завдання шкоди навколишньому середовищу, постійне підвищення рівня конкурентоспроможності товаровиробників і галузі за визначеними напрямками наукових досліджень, які постійно переглядаються і визначаються відповідні обсяги фінансування.

В Україні наукові дослідження в галузі буряківництва переважним чином здійснюються за рахунок державного фінансування та кредитування, оскільки приватних вітчизняних та іноземних інвесторів відштовхує відсутність ефективного механізму отримання прибутку від здійснення інноваційної діяльності. Також не сприяє притоку інвестиційних ресурсів з недержавних джерел фінансування і те, що інноваційний процес у буряківництві характеризується тривалими строками розробки й апробації нововведень. Так, період від початку селекційної роботи до впровадження нових гібридів цукрових буряків становить 25 років, з яких 18 припадає на селекційний процес [2]. Отже, з огляду на обмеженість власних, залучених та позикових джерел фінансування інноваційних процесів в аграрних підприємствах, інвестиційне забезпечення буряківництва повинно ґрунтуватися на активізації ролі держави, створення відповідних умов для стимулювання науково-дослідницької роботи та розвитку інноваційної інфраструктури. Підвищення ж рівня активності аграрних підприємств у запровадженні інноваційних підходів у виробництві цукрових буряків зумовлюватиметься рівнем їх інвестиційного забезпечення, основною складовою якого є ресурсне забезпечення: фінансове, матеріально-технічне, забезпечення нематеріальними та трудовими ресурсами.

Встановлено, що підприємства з високим рівнем ресурсного забезпечення застосовують інтенсивні технології виробництва, повну систему удобрення та захисту рослин, використовують сучасну сільськогосподарську техніку. Низький рівень ресурсного забезпечення господарств обмежує можливість приймання інноваційних технологічних рішень в процесі виробництва. Дослідження ефективності застосування інноваційних агротехнологій при різному ресурсозабезпеченні виробників засвідчує, що найбільший прибуток та найвищий рівень рентабельності реалізації цукрових буряків досягається за

високого рівня ресурсного забезпечення виробництва, тобто при застосуванні високопродуктивної техніки, якісного насіння та засобів захисту рослин і добрив. В таких підприємствах показник рентабельності становив 75,7% на відміну від 5,5% в господарствах з низьким рівнем ресурсозабезпечення, виробнича собівартість коренеплодів відповідно була нижчою на 40%, прибуток від реалізації – на 88% вищим [3].

В Україні наразі пріоритетними є програми, спрямовані на розробку ресурсо- і енергоощадних технологій та виведення сортів, що забезпечуватимуть підвищення урожайності й цукристості буряків, а також освоєння нових конкурентоспроможних видів продукції, сировиною для яких є цукрові буряки, зокрема, виробництво альтернативних видів палива. На даний час в Державному агентстві інвестицій та інновацій зареєстровано 12 інноваційних проектів, впровадження яких потребує більш як 44 млн. грн., причому фінансування передбачається здійснювати переважно за рахунок державного бюджету (таблиця 1). Крім зазначеного, в складних умовах обмеження бюджетних коштів уже виведено такі високопродуктивні сорти, як Ялтушківський ЧС-72, Уладово-Верхняцький ЧС-37, Олександрія, Шевченківський, Анечка, Ворскла, Максим, Ромул, Константа, які мають потенціал урожайності на рівні 70-80 тонн з гектара і цукристості 18-20% [4]. Підтримки з боку держави, науковців та виробників потребує інший важливий напрям наукових розробок – отримання альтернативних видів палива з цукрових буряків та побічної продукції цукрового виробництва. В Інституті цукрових буряків УААН наближається до завершення програма створення високопродуктивних генетичних матеріалів цукрових буряків для виготовлення з них біоетанолу. В УкрНДІспиртбіопрод та НУХТ розроблено енергозберігаючу технологію та обладнання для виробництва біоетанолу безпосередньо з цукрових буряків [5]. Існують різні схеми виробництва біоетанолу з цукрових буряків, що передбачають виготовлення його як з проміжних продуктів переробки коренеплодів – дифузійного соку та цукрового сиропу, так і з відходів цукробурякового виробництва – меляси, причому при

1. Потреба інвестицій в інноваційні проекти галузі буряківництва

№ п/п	Назва інноваційного проекту	Період реалізації проекту	Результати впровадження проекту	Потреба у фінансуванні, тис. грн.
Заявник проекту – Інститут цукрових буряків УААН				
	Способи вирощування насіння цукрових буряків	01.2008 – 01.2010	Посадка компонентів схрещування смугами, що забезпечують збільшення площі під чоловічо-стерильними компонентами (ЧСК) і зменшення віддалі між запилювачами та ЧСК	300
	Спосіб захисту посівів цукрових буряків від бур'янів	01.2008 – 01.2010	Введення в композицію для обприскування посівів поверхнево-активної речовини, що дає змогу більш ефективно використовувати діючу речовину гербіцидів. Зменшуються витрати на 25 %, збільшення урожайності – 4-5 т/га	100
	Машини для збирання цукрових буряків	01.2008 – 01.2010	Продуктивність машини підвищується на 20% у порівнянні з кращими аналогами	830
	Інтенсивна технологія виробництва цукрових буряків (рекомендації)	01.2008 – 01.2013	Урожайність – 50-60 т/га, збір цукру – 7-8 т/га, затрати праці – 50-60 люд.-год./га	40 000
	Гібрид буряка цукрового "Ризольт"	01.2008 – 01.2010	Високий потенціал врожайності, збір цукру з гектара перевищує стандарт на 3,2 %	300
	Гібрид буряка цукрового "Ольжич"	01.2008 – 01.2010	Збір цукру з гектара перевищує стандарти на 4,1 – 7,4 %	300
	Гібрид буряка цукрового "Етюд"	01.2008 – 01.2010	Збір цукру з гектара перевищує стандарти на 17,4%	300
	Гібрид буряка цукрового "Геракл"	01.2008 – 01.2010	Урожай коренеплодів – 60-80 т/га, збір цукру з гектара 10-13 т	500
	Спосіб довготривалого збереження буряків в умовах in vitro	01.2008 – 01.2012	Культивація та довгострокове зберігання рослин без пересадки їх на нове живильне середовище	800
	Способи обробки насіння цукрових буряків	01.2008 – 01.2010	Забезпечення високої польової схожості насіння, зниження пошкодження рослин наземними і ґрунтовими шкідниками	440
	Спосіб захисту посівів цукрових буряків від бур'янів	01.2008 – 01.2010	Забезпечення надійного захисту посівів цукрових буряків від бур'янів, зменшення навантаження на довкілля	350
Заявник проекту – Тернопільський інститут агропромислового виробництва УААН				
	Технологія вирощування цукрових буряків в умовах західного Лісостепу	10.2008 – 10.2008	Запровадження технології вирощування цукрових буряків, адаптованої до умов західного Лісостепу	2
Всього потреба в фінансуванні, тис. грн.				44222

використанні останнього варіанту отримується побічна продукція – бетаїн, який є цінною кормовою добавкою, що використовується у птахівництві. За розрахунками, при посівних площах під цукровими буряками на рівні 2008 року (380 тис. га) та врожайності 40 т/га за умови повного задоволення потреб України в цукрі, використовуючи як сировину безпосередньо коренеплоди та мелясу, можливо отримати 235-245 млн. л біоетанолу, за врожайності 50 т/га – 565-655 млн. л [6]. Виробництво біоетанолу доцільно розміщувати на діючих або законсервованих цукрових заводах, дообладнавши їх відділеннями з випуску палива, що дасть змогу розширити період використання технологічного обладнання, яке зазвичай працює три-чотири місяці на рік.

Така реконструкція вимагатиме додаткових вкладень – наприклад, інвестиційним проектом, що розробляється УкрНДІспиртбіопродукт на замовлення ТОВ «Рижавський цукровий завод», розташованого у Черкаській області, для переорієнтації потужностей на виготовлення біоетанолу та біогазу з цукрових буряків передбачаються інвестиції в обсязі 100 тис. грн.

Наразі приплив інвестицій в подібні інноваційні програми буряківництва можливий за умов стимулювання державної підтримки сільськогосподарського виробництва та розвитку інтеграційних процесів. Інтегровані аграрно-промислові підприємства отримують ефект за рахунок консолідації фінансових ресурсів, праці і засобів виробництва. Концентрація капіталу потужних компаній та інвестування його в розвиток сировинних зон цукрових заводів дає змогу забезпечити переведення буряківництва на індустріальну основу, впровадження інтенсивних технологій виробництва, а також здійснити перехід до інноваційної моделі розвитку галузі. Доцільним вважаємо створення великими інтегрованими структурами, що діють у цукробуряковому підкомплексі, галузевого фонду сприяння інноваційному розвитку.

IV. Висновки. Таким чином, на основі здійснених досліджень виявлено, що низький рівень інвестиційного забезпечення внаслідок несприятливого підприємницького середовища для інновацій, обмеженості доступу до

фінансових ресурсів, дефіциту державних коштів гальмує розвиток буряківництва на інноваційній основі. Створення й ефективне функціонування системи інвестиційного забезпечення галузі на основі залучення додаткового капіталу з існуючих та запропонованих джерел зможе дати поштовх інноваційним процесам, впровадженню наукових розробок у виробництво, що в перспективі сприятиме економічному піднесенню буряківництва.

Література

1. Варченко О. М. Досвід активізації інноваційних процесів бурякоцукрової галузі Великобританії та його адаптація в Україні / О. М. Варченко // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 12. – С. 74–77.
2. Міщенко І. М. Інвестиційне забезпечення селекційних досліджень в аграрній науці / І. М. Міщенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2001. – №2 – С. 113–117.
3. Бірченко Н. О. Інноваційні агротехнології в ризик-менеджменті сільськогосподарських товаровиробників / Н. О. Бірченко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів, 2008. – С. 381–387.
4. Роїк М. Україна може стати імпортером цукру / М. Роїк // Пропозиція. – 2008. – № 1. – С. 40 – 43.
5. Українець А. Спиртова галузь: на шляху до інноваційного розвитку / А. Українець, Л. Хомічак, П. Шиян // Харчова і переробна промисловість: щомісячний науково-практичний журнал. – 2007. – № 12. – С. 16 – 19.
6. Стасіневич С. Солодке + гірке вирішення проблем України в цукробуряковій галузі / С. Стасіневич // Пропозиція. – 2009. – № 5. – С. 48–51.